

Německé dějiny

Golo Mann: Dějiny Německa, 1919–1945. Český spisovatel, Praha 1993, 240 stran, ISBN 80-202-0441-5.

Golo Mann, syn Thomase Manna, se narodil v roce 1909 v Mnichově. Vystudoval filozofii a historii v Heidelbergu, byl žákem Karla Jasperse. Ve studii pokračoval v St. Cloud a na univerzitě v Rennes. V letech 1937–1940 redigoval časopis *Maß und Wert*. Za války byl internován ve Francii, odkud se mu po její porážce podařilo odletět do Spojených států. Po válce působil jako profesor v Německu, později ve Švýcarsku.

Ve své publikaci s názvem *Dějiny Německa, 1919–1945* se věnuje rozboru německých dějin od pádu Třetí říše směrem nazpět, a to až do roku 1919. Upozorňuje na pevnou kontinuitu dějin od konce první světové války k událostem, jež následovaly, zabývá se jejich příčinami.

Výsledky první světové války znamenaly pro Německo ztráty kapitálu v zahraničí, ztráty kolonií, obchodních spojení i obchodního loďstva. Pro Němce bylo tehdy nesmírně obtížné vrátit se k normálnímu mírovému životu. „*Světová válka staré pořádky zničila nebo oslabila a nové nevytvořila.*“¹

Zvláštní pozornost G. Mann věnuje dvěma základním dokumentům – Versailleské mírové smlouvě a Výmarské ústavě. Zmíněnou mírovou smlouvu považuje za nešťastnou, protože nevytvořila základy „dobrého míru“. Bylo sice přijato mnoho ustanovení, která měla být spravedlivá. „*K bezpráví ale docházelo dál.*“²

Několik slov k Výmarské ústavě, přijaté 31. 7. 1919. Autor jejího prvního návrhu profesor Preuß se chtěl rozejít s bismarckovskou a hohenzollernskou minulostí. Starý mocný stát – královské Prusko – se měl rozpadnout na své součásti. Ostatní spolkové státy mohly sice dále existovat, ale jako samosprávné části, všestranně podřízené říšské kontrole. Cílem bylo vytvořit jednu říši, jednu vládu, jeden národ.³ Byla to poměrně dobře promyšlená ústava. Přesto však nebyla schopna zcela odstranit to, co vytvořil Otto von Bismarck.

Duch Výmarské ústavy „*byl národně demokratický. Pokud byla idea jednotného národa, který si dává svou ústavu, poprvé uskutečněna francouzskou revolucí, je nutno konstatovat, že oficiální filozofie německé republiky byla blízka francouzské tradici.*“⁴

Mezinárodněpolitické vztahy charakterizovala smlouva z Locarnu, přijatá v roce 1925 – „*spojenectví všech se všemi proti všem*“.⁵ V této souvislosti je třeba se zmínit o tom, že cílem francouzské politiky až do roku 1924 bylo oslabit hrozivého německého souseda všude tam, kde to umožňovala litera Versailleské mírové smlouvy. Velká Británie a Spojené státy tuto politiku sice podporovaly, ale jen polovičatě, v některých případech vůbec ne. „*Od roku 1924 tuto politiku očividně nahrazoval jiný postoj. Převládala tendence Německo obdivovat, a proto mu obchodně i politicky pomáhat.*“⁶

Bezprostředně po první světové válce klesl národní důchod v Německu na polovinu předválečné úrovně. Prve o deset let později dosáhl opět předválečné výše a poté ji dokonce překročil. Počáteční nepříznivá hospodářská situace v meziválečném období způsobila sociální vření. Střetávaly se zde názory krajní pravice s levicovými názory.

G. Mann se ve své publikaci důkladně zabývá rovněž ideovými kořeny nacionálního socialismu. V této souvislosti charakterizuje i filozofické teorie, z nichž toto učení vycházelo a které propagovalo.

Podrobně a s osobním zaujetím hodnotí též úlohu intelektuálů (především spisovatelů) v německé společnosti mezi oběma světovými válkami. „*Zatímco Gerhart Hauptmann a bratři Mannové propůjčovali svou slávu do služeb demokratické reprezentace, jiní spisovatelé, kteří se dožili výmarské doby, se drželi stranou.*“⁷

Kromě toho se samozřejmě věnuje nejen jednotlivým politickým představitelům Výmarské republiky (Gustavu Stresemannovi a dalším), ale i charakteru všech vládních

kabinetů meziválečného období. „Vlády, které podle ústavy potřebovaly většinu v říšském sněmu, padaly často, aby se vracely v nové, jen málo pozměněné podobě. Lid měl dojem, že obtížné sestavování vlád trvalo bezmála tak dlouho jako jejich úřadování a považoval to všechno za nedůstojné.“⁸

Na jaře roku 1930 se Stresemannova „velká koalice“ rozpadla. Na návrh šéfa politického nebo tzv. ministeriálního úřadu armády generála Kurta von Schleichera jmenoval prezident Paul Hindenburg von Beneckendorff novým říšským kancléřem Heinricha Brüninga. Říkalo se o něm, že je to „lev salónů a katolický občan s učeneckým duchem a s vojákou duší“.⁹

Na konkrétních příkladech se pak autor pokouší zachytit nejen krizi a zánik Výmarské republiky, široké spektrum příčin, které k tomu vedly, ale i celou politickou scénu v Německu koncem dvacátých let. „Velká výhoda nacistické strany byla v tom, že se vším, co se v Německu událo od roku 1919, neměla nic společného. Všechny ostatní měščíanské strany měly. Dokonce i konzervativci a němečtí nacionálové se několikrát podíleli na vládě, podpořili ji svými hlasy, zkompromitovali se. Nacisté ne. Ti po deset let obžalovávali, nenáviděli, zesměšňovali, proklínali a nic více. Teď mohli zaútočit, aniž by museli říci jediné slovo na vysvětlení.“¹⁰

Specifická úloha připadla nacistickému vůdci Adolfu Hitlerovi. „Masy, které jím byly fascinovány, ztrácely rozum a přestávaly myslet. Ti však, kteří fascinaci nepodlehli, často hned neprohlédli, jak je ten muž nebezpečný.“¹¹ A tento člověk se 30. ledna roku 1933, kdy byl jmenován říšským kancléřem, dostal do čela německého státu. „Nacisté věděli, jak ten, kdo má fantazii a drzost, může státní moc využít ve volebním boji k nadchnutí svých stoupců, k zastrašení slabých a k utlučení protivníka.“¹²

Ve sféře duchovního života došlo v té době v nacistickém Německu ke „zglajchšaltování“. Nesmělo se nic psát ani tvořit, nesmělo se dělat divadlo ani psát satira, pokud se to nacistům nelíbilo. Odbory a politické strany byly zničeny. Na nastolení diktatury se podílely SA, SS, otevřené, nezákonné násilí, požár Říšského sněmu v únoru 1933 a koncentrační tábory. Zahraniční politika se řídila heslem: Silnější se stává vítězem a slabší podlehe. Adolf Hitler si vypočítal, že „jen v Rusku se dá najít prostor, který Němci potřebují, aby se stali dvousetmilionovým národem, panským národem“.¹³ Chtěl ovládnout západní Evropu, s výjimkou Velké Británie, s níž by se byl nejraději dohodl na rozdělení mocenských sfér. Svou základní koncepci rozvinul v knize Mein Kampf.

V závěru knihy analyzuje G. Mann charakter a průběh druhé světové války a vznik protihitlerovského odboje.

Publikace Dějiny Německa, 1919–1945 chce především donutit čtenáře k zamyšlení nad nastíněnými otázkami německé historie a k jejímu lepšímu pochopení. Je dobrou a přehledně zpracovanou pomůckou pro všechny, kdož se zajímají o novější německé dějiny.

Ivona Řezanková

¹ Mann, G.: Dějiny Německa, 1919–1945. Český spisovatel, Praha 1993, s. 10.

² Tamtéž, s. 11.

³ Viz tamtéž, s. 16.

⁴ Tamtéž, s. 47.

⁵ Tamtéž, s. 39.

⁶ Tamtéž, s. 41.

⁷ Tamtéž, s. 50.

⁸ Tamtéž, s. 64.

⁹ Tamtéž, s. 74.

¹⁰ Tamtéž, s. 77.

¹¹ Tamtéž, s. 79.

¹² Tamtéž, s. 119.

¹³ Tamtéž, s. 142.